

Nr 23.

Ankom till Riksdagens kansli den 5 mars 1912 kl. 7 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Genom en den 19 januari 1912 dagtecknad proposition, nr 21, har Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Härigenom förordnas, att § 27 värnpliktslagen skall erhålla följande ändrade lydelse, äfvensom att till samma lag skall fogas en ny § 53 af nedanstående lydelse:

§ 27.

1. *Vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen: *Värnpliktigs utbildnings-tid.*

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året, samt

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 9 saml. 20 häft. (Nr 23.)

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvart och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundra sextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttioen dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyrtyotvå dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra femtioåtta dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om fyrtyotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst eller till stationstjänst vid flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort därefter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, äfvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fulljord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.

3. Varder fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänstgöring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öfverskjutande tjänstgöringstiden erhåller den värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

4. Har värnpliktig under i mom. 1 eller 2 föreskrifven tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning eller för olofligt undanhållande af minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under hvilken han var rymd eller oloffligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fulljord del af tjänstgöringen, samt i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.

§ 53.

1. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för icke vapenför värnpliktig skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves år 1912 eller senare, med det undantag, som nedan omförmäles i mom. 2, så ock beträffande värnpliktig, som blifvit inskrifven tidigare än

år 1912, men till följd af laga förfall eller beviljad uppskof påbörjar tjänstgöring tidigast å tid, då den skolat påbörjas, om han inskrifvits år 1912.

2. Beträffande icke vapenför värnpliktig, som inskrifvits tidigare än år 1912 och ej innefattas i det i mom. 1 gifna stadgande, så ock beträffande icke vapenför värnpliktig, som, efter att utan laga förfall hafva uteblifvit från inskrifningsförrättning före år 1912, inskrifves sagda år eller senare, äge Konungen efter utfärdandet af denna lag förordna, i hvad mån den i hittills gällande lag stadgade tjänstgöringstid må nedsättas intill den ofvan i § 27 mom. 2 bestämda.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande proposition, får utskottet hänvisa till det vid densamma fogade utdrag af statsrådsprotokollet.

Vid behandlingen af detta ärende har utskottet i den ordning, som i § 46 riksdagsordningen föreskrifves, inhämtat uppgifter dels angående antalet yrkesmän på hvarje truppförband eller station vid flottan, dels angående antalet arbetstimmar i medeltal per dag på truppens verkstäder och dels angående storleken af timpenningen i de olika orterna för dylikt arbete; och hafva i anledning däraf till utskottet öfverlämnats från cheferna för generalstaben och marininstaben samt från kommerskollegium i ämnet infordrade uppgifter.

Därjämte har utskottet från landtförsvarsdepartementet fått emottaga åtskilliga handlingar, uträkningar och tabeller rörande det i propositionen behandlade ärendet.

*Utskottets
yttrande.*

Enligt nu gällande bestämmelser i ämnet, hvilka innefattas i § 27 värnpliktslagen den 14 juni 1901, utgör tjänstgöringstiden för icke vapenför värnpliktig: om han tilldelats fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, om han tilldelats rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjörsoch fälttelegraftrupperna sammanlagdt trehundra sextiofem dagar samt om han tilldelats flottan sammanlagdt trehundra dagar.

Enligt kungl. förordningen den 5 december 1901 angående inskrifning och redovisning af värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m. skola samtliga icke vapenföra värnpliktiga inskrifvas till värnpliktstjänst; och i de särskilda föreskrifter angående värnpliktigas fördelning mellan hären och flottan, hvilka utfärdats i enlighet med sistnämnda förordning, upp- tages bland befattningar, till hvilka icke vapenföra värnpliktiga skola in-

skrifvas vid de olika truppslagen och tjänstegrenarna af hären samt tjänsterna vid flottan, en särskild kategori, militärbetare. Enligt generalorder den 14 mars 1902 — angående utbildning af värnpliktiga till reservunderbefäl och fackmän — skola dessa såsom militärbetare inskrifna, i den mån de därtill äro användbara, deltaga i nytillverkning, reparationer, rengöring och vård af persedlar och materiel af olika slag, samt i öfrigt användas såsom handräckning i kasärn (barack), läger, förråd o. s. v., såsom markörer under skjutöfningarna och vid artilleriet såsom målhandräckning, till bevakning, där så är lämpligt, äfvensom till öfriga ifrågakommande göromål, allt på det att de vapenföra värnpliktiga ej mer än oundgängligen kräfvades skola tagas i anspråk för andra arbeten och handräckningsgöromål än dem, som kunna anses ingå i soldatutbildningen.

Antalet icke vapenföra värnpliktiga vid armén och flottan har under utbildningsåret 1910—1911, inberäknadt dem, som inskrifvits såsom vapenföra men sedermera öfverförts till de icke vapenföra, uppgått till i rundt tal 6,200, däraf inemot fyra femtedelar utgjorts af militärbetare och återstoden tjänstgjort såsom yrkesmän eller skrifbiträden.

Rörande den föregående behandlingen af förevarande ärende finner sig utskottet böra här erinra om följande:

I anledning af väckt motion anhöll Riksdagen i skrifvelse den 19 maj 1904, det täcktes Kungl. Maj:t efter nödig utredning rörande det antal af icke vapenföra värnpliktiga, som borde tilldelas hvarje truppförband samt flottan och kustartilleriet, för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att endast det antal icke vapenföra, som motsvarade det verkliga behovet, komme att uttagas till eller användas i tjänstgöring.

På sätt af propositionen framgår, förordade den kommitté, som tillsattes i anledning af Riksdagens berörda skrifvelse, den s. k. kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring, i sitt den 25 juli 1905 afgifna betänkande en för alla ifrågavarande värnpliktiga lika tjänstetid af 180 dagar. Till stöd för detta sitt förslag erinrade kommittén, att, under det att man vanligen bestämde tjänstgöringstidens längd för de vapenföra värnpliktiga med hänsyn till den utbildning, som i fält erfordrades för dem, torde däremot i fråga om de icke vapenföra hufvudändamålet med deras fredstjänstgöring icke vara att utbilda och förbereda sig till sin tjänst vid krigstillfälle, utan att utföra vissa arbeten och handräckningar. Antalet icke vapenföra borde därför i främsta rummet rättas efter behovet af arbetskraft för dessa arbeten. Vidare anförde kommittén, att då det gällde att undersöka, i hvilken utsträckning de icke vapenföra värnpliktigas uttagning och användning kunde minskas, syntes man böra utgå ifrån, att de icke vapenföra värnpliktiga fortfarande, om möjligt, borde

användas till militära handräckningar i sådan omfattning, att de vapenföra värnpliktiga ej behöfde anlitas för handräckningsgöromål mera än som erfordrades för deras fältmässiga utbildning, under det att de civila arbeten, hvilka för närvarande utfördes af de icke vapenföra, åtminstone till största delen kunde öfverlämnas åt civila arbetskrafter. De jämförelsevis fåtaliga egentliga yrkesmännen bland de icke vapenföra borde dock allt framgent användas till civila arbeten, hvar och en i sitt fack, dels emedan den arbetsprodukt, de härigenom lämnade, blefve vida värdefullare, än om de fullgjorde vanliga handräckningsgöromål, dels emedan det måste anses ligga en omedelbar krigsförberedelse af ganska stor betydelse däri, att icke vapenföra skraddare, skomakare och sadelmakare m. fl. yrkesmän utbildades i samma slags arbeten, som de skulle utföra vid mobilisering.

Det åsyftade ändamålet syntes kommittén lämpligast skola nås genom anlåtande af två utvägar — minskning af såväl antalet icke vapenföra som deras tjänstgöringstid. Genom ändring i gällande föreskrifter angående värnpliktigas duglighet till krigstjänst syntes antalet icke vapenföra kunna nedbringas med 10 procent af det nuvarande. För de återstående 90 procenten af dem borde tjänstgöringstiden minskas till omkring $\frac{3}{4}$ af den i värnpliktslagen bestämda. Då det ojämförligt största antalet icke vapenföra tjänstgjorde vid truppslag med 240 dagars utbildning, ansåg kommittén, att man sannolikt komme nämnda mål ganska nära genom att för alla icke vapenföra minska tjänstgöringstiden till $\frac{3}{4}$ af 240 dagar d. v. s. till 180 dagar. Att, såsom föresloges i riksdagsskrifvelsen, inkalla de icke vapenföra värnpliktiga i grupper blefve också lättast, om tjänstgöringstiden för dem sattes till ett halft år eller för jämnhetens skull till 180 dagar. Efter år 1908, om ej förr, komme nämligen samtliga truppförband att blifva åtminstone i viss mening garnisonerade och därför att behöfva icke vapenföra värnpliktiga under hela året.

Beträffande värdet af de civila arbeten, de icke vapenföra värnpliktige utförde, meddelar kommittén, att detta under 1904 års vapenöfningar inom andra arméfördelningen uppskattats till 1 krona 35 öre för hvarje tjänstgöringsdag, under det att kostnaden för en icke vapenför värnpliktig under en dag uppginge till 1 krona 30 öre. Förklaringen till att den uppkomna vinsten icke blifvit större låge åtminstone delvis däri, att de icke vapenföra värnpliktiga under omkring en à två timmar dagligen erhållit rekrytutbildning och allmänt medborgerlig utbildning samt däri, att de, där tillgången på icke vapenföra varit riklig, äfven användts till arbeten, hvilka i det civila lifvet vanligen utfördes af arbeterskor, exempelvis tvätt, och hvilka därför betingade ett jämförelsevis lågt arbetspris.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 januari 1906 åt cheferna för generalstaben och för flottans stab uppdragit att i samråd utarbета ett förslag till samfällid plan för rikets försvar, afgåfvu nämnda chefer den 18 oktober 1906, förutom förslag till sådan samfällid plan, tillika ett förslag till lag om ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen, i hvilket förslag för ordnande af förevarande angelägenhet föreslogs att man skulle inom den föreskrifna längsta tjänstgöringstiden reglera de icke vapenföras af olika kategorier tjänstgöring genom att, där tillgången öfverstege behöfvot, i motsvarande grad afkorta tjänstgöringen.

1907 års generalskommission, hvars behandling denna fråga därefter underställdes, yttrade beträffande denna fråga, att tjänstgöringen borde, såvidt anginge militärarbetarna, ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som afgifvits af kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas uttagning och tjänstgöring. Yrkesmännen och skrifbiträdena bland de icke vapenföra värnpliktiga borde däremot erhålla lika lång tjänstgöring som de vapenföra eller enligt generalskommissionens förslag 365 dagar.

I samma riktning uttalade sig 1907 års försvarskommitté, som emellertid föreslog, att antalet tjänstgöringsdagar för militärarbetare skulle sättas till 182 samt att, för beredande af möjlighet att i någon mån utjämna antalet militärarbetare mellan olika år, tjänstgöringen skulle kunna fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren, hvarvid de värnpliktigas egna önskningsar borde så långt ske kunde röna tillmötesgående. I likhet med generalskommissionen ansåg kommittén, att yrkesmän och skrifbiträdena borde undergå längre tjänstgöring än militärarbetarna och förordade en tjänstgöringstid för dessa värnpliktiga af 365 dagar.

På grundvalen af sistnämnda förslag aflät Kungl. Maj:t proposition till 1911 års riksdag, däri föreslogs bland annat, att militärarbetare skulle tjänstgöra i sammanlagdt 182 dagar, hvilken tjänstgöring skulle fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren; samt att annan icke vapenför skulle tjänstgöra i det antal dagar, som enligt nu gällande bestämmelser vore föreskrifvet för vapenför värnpliktig vid vederbörligt truppslag af hären eller vid flottan, hvilken tjänstgöring skulle fullgöras i en följd med början under första eller andra året. Värnpliktig, som inskrifvits såsom vapenför men sedermera befunnits icke vapenför, skulle vara skyldig att tjänstgöra under den tid, som föreslagits beträffande militärarbetare eller andra icke vapenföra, allteftersom den värnpliktige komme att hänföras till den ena eller andra af dessa kategorier.

Kungl. Maj:ts förslag förordades af lagutskottet, som emellertid på anförda skäl tillika hemställde, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån genom ändring i meddelade föreskrifter i afseende å icke vapenföra åliggande tjänstgöringsskyldighet ytterligare besparing af kostnad kunde åvägabringas samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid utskottets utlåtande var fogad en af herrar S. F. E. Söderbergh, B. P. Ersson, C. P. Jansson, B. A. Petrén och H. Lindqvist afgifven reservation, däri, närmast i anslutning till 1905 års kommittéförslag, yrkades, att tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra värnpliktiga måtte, utan afseende å yrke och vapenslag, sättas till 182 dagar.

Första kammaren biföll, i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan, berörda ändringar i värnpliktslagen, men afslog förslaget till skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Andra kammaren åter fattade sitt beslut i enlighet med en af herr S. H. Kvarnzelius i ämnet väckt motion, afseende att tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra värnpliktiga skulle bestämmas till hälften af den tjänstgöringstid, som gällde för vapenför värnpliktig vid det truppslag, som den icke vapenföre blifvit tilldelad. Därjämte biföll kammaren lagutskottets nämnda skrifvelseförslag.

I afgifvet sammanjämningsförslag hemställde lagutskottet om bifall till berörda vid utskottets förut afgifna utlåtande af herr Söderbergh m. fl. fogade reservation. Denna hemställan bifölls af Andra kammaren, men afslogs af den Första, hvadan alltså hela frågan för 1911 års Riksdag förföll.

Frågan om nedsättning i de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid har därefter hänskjutits till de jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 1 december 1911 tillsatta försvarsberedningarna för afgifvande af yttrande utan afbidan på resultatet af beredningarnas arbete i öfrigt.

Af anförda skäl hafva beredningarna hemställt, att den tid, under hvilken icke vapenför värnpliktig skall vara skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid, för samtliga icke vapenföra måtte nedsättas till 182 dagar; och hafva beredningarna ansett, att, såsom förutsattes såväl beträffande militärarbetarna i Kungl. Maj:ts proposition till förliden riksdag som beträffande samtliga icke vapenföra i lagutskottets förutberörda sammanjämningsförslag, tjänstgöringen i fråga bör fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren. Äfven beträffande värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, borde enligt beredningarnas mening sistnämnda förslag lända till efterrättelse.

Därjämte hafva beredningarna, med hänsyn ej minst till den afsevärda kostnadsbesparing, som skulle följa af den föreslagna nedsättningen i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra, framhållit önskvärdheten af att densamma, i den mån det befinnes möjligt, vinner tillämpning redan å de värnpliktiga, som under år 1911 inskrifvits för tjänstgöring, eller som inskrifvits tidigare, men på grund af erhållet uppskof med tjänstgöringen eller af laga förfall i tjänstgöringsafseende borde med dem likställas. I betraktande af de olikheter i fråga om tjänstgöringstidens början och slut samt andra särskilda omständigheter, som i fråga om icke vapenföra äro rådande äfven vid samma vapenslag och som, med hänsyn exempelvis till fall, där dessa värnpliktiga redan vid ikraftträdandet af den ifrågasatta lagändringen i större omfattning börjat fullgöra sin tjänstgöring, göra det svårt att gifva en dylik tillämpning generell, i värnpliktslagen uttryckt giltighet, hafva beredningarna ifrågasatt, att det öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att, med beaktande af förhållandena vid de olika truppförbanden inom armén samt vid marinen, bestämma i hvad mån och på hvad sätt den föreslagna nedsättningen lämpligen bör komma äfven nu afsedda inskrifna till godo.

Uti nu förevarande proposition har Kungl. Maj:t föreslagit, att tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra värnpliktiga, oberoende af huruvida de äro att hänföra till militärarbetare eller icke, skall bestämmas till 182 dagar.

Därjämte har Kungl. Maj:t i en till värnpliktslagen fogad ny paragraf, § 53, föreslagit bestämmelser rörande tiden och sättet för de nya lagbestämmelsernas genomförande. Bestämmelsen om 182 dagars tjänstgöringstid skulle utan vidare göras tillämplig å de icke vapenföra värnpliktiga, som inskrifvas år 1912 eller senare och som icke därförinnan utan laga förfall uteblifvit från inskrifningsförrättning, äfvensom å de icke vapenföra värnpliktiga, som inskrifvits tidigare än år 1912, men till följd af laga förfall eller beviljad uppskof påbörja tjänstgöring tidigast å tid, då den skolat påbörjas, om de inskrifvits år 1912. Beträffande öfriga icke vapenföra värnpliktiga, särskildt den stora gruppen af värnpliktiga, som inskrifvits år 1911 och fullgöra tjänstgöring år 1912, skulle Konungen äga att förordna, i hvad mån en afkortning intill 182 dagar i tjänstgöringstiden må kunna äga rum.

Den sålunda föreslagna afkortningen i tjänstgöringstiden för icke vapenföra värnpliktiga har enligt propositionen beräknats medföra en årlig minskning i vissa ordinarie anslag, uppgående till omkring 660,000 kronor under fjärde och omkring 136,000 kronor under femte hufvudtiteln.

Af de utredningar och yttranden, som i denna fråga afgifvits af 1905 års kommitté, af 1907 års generalskommission, af den samma år tillsatta stora försvarskommittén samt af de förra året anordnade s. k. försvarsberedningarna, finner utskottet klarligen framgå, på sätt departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet jämväl framhållit, att en nedsättning i tjänstgöringstiden för icke vapenföra värnpliktiga kan och bör äga rum. Rörande omfattningen af denna nedsättning hafva, hvad angår militärarbetarne eller sådana icke vapenföra värnpliktiga, som ej äro yrkeskunniga eller användas såsom skrifbiträden, utgörande den ojämförligt största delen eller omkring fyra femtedelar af hela antalet, samtliga de i saken hörda myndigheterna varit ense därom, att en nedsättning i deras tjänstgöringstid kan ske åtminstone till 182 dagar. En sådan nedsättning föreslogs ock till förliedet års Riksdag; och båda kamrarne enades i realiteten om lämpligheten af en dylik nedsättning.

Hvad härefter angår sådana icke vapenföra, som äro yrkeskunniga, äfvensom skrifbiträdena, hafva såväl 1905 års kommitté som försvarsberedningarna jämväl för dessa förordat en nedsättning af tjänstgöringstiden till åtminstone 182 dagar. Detta öfverensstämmer också med det beslut, som vid 1911 års riksdag i anledning af laguskottets ofvanberörda sammanjämningsförslag enhälligt fattades af Andra kammaren.

I likhet med försvarsberedningarna finner utskottet tillräckliga skäl icke vara anförda, hvarför den ifrågasatta nedsättningen icke skulle få verka äfven till förmån för icke vapenföra yrkesmän och skrifbiträden. Här gäller icke, att det för deras utbildning behöfves en längre tjänstgöringstid; utan en sådan skulle här motiveras allenast af det gagn, som deras under tjänstgöringstiden utförda arbete kunde medföra för det allmänna. I sistberörda hänseende må emellertid erinras därom, att, enligt hvad af 1905 års kommittés utredning framgår, värdet af de af dessa icke vapenföra utförda civila arbeten icke kan skattas så särdeles högt och endast med en obetydlighet, om ens något, öfverstiger kostnaden för deras underhåll; samt att för öfrigt, äfven om deras arbeten synas kunna tillföra statsverket någon vinst, denna i allt fall är ringa i förhållande till de nationalekonomiska hänsyn, som tala emot de icke vapenföras användning till dylika arbeten.

Af de till utskottet från landtförsvarsdepartementet öfverlämnade handlingar har för öfrigt framgått, att det endast är i högst ringa omfattning, som arméns och flottans behof af yrkesmässig arbetskraft fylles genom de icke vapenföra yrkesmännen. Till och med reparationsarbeten hafva allenast till en mycket obetydlig procent kunnat utföras af dessa yrkesmän; utan den ojämförligt största delen äfven af dylikt arbete har

måst utlegas till civila arbetare eller på entreprenad. En så ringa ökning i de å truppförbanden utförda arbeten som den, hvilken skulle vinnas genom en längre tjänstgöringstid för de yrkeskunniga icke vapenföra, synes utskottet icke kunna innebära giltigt skäl att frångå den med rättvisa och billighet öfverensstämmande principen att, såvidt möjligt, af samtliga ifrågavarande värnpliktiga fordra samma tjänstgöringstid, då hänsyn till deras utbildning icke kräfver någon olikhet därutinnan.

Slutligen vill utskottet i allmänhet framhålla, att genom ett ändamålsenligare anordnande af de icke vapenföra värnpliktigas arbete och ett bättre tillvaratagande af deras arbetskraft, något som är att eftersträfvat jämväl ur annan än kostnadssynpunkt, enligt utskottets uppfattning mycket är att vinna med hänsyn till besparing af arbetstid och arbetskraft vid detta arbete.

Utskottet finner sig därför för sin del böra tillstyrka bifall till propositionen i hvad afser såväl den ena som den andra kategorien af icke vapenföra värnpliktiga.

Hvad därefter angår de af Kungl. Maj:t föreslagna stadgandena rörande tiden och sättet för de nya lagbestämmelsernas genomförande, synes utskottet icke något vara att erinra mot desamma. Därvid må framhållas, att, enligt hvad från landtförsvarsdepartementet till utskottet öfverlämnade handlingar utvisa, den nedsättning i värnpliktstiden, som enligt det föreslagna öfvergångsstadgandet skall ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, beräknats blifva allenast 30 dagar för samtliga truppslag

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa.

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 4 mars 1912.

På utskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

dels af herrar *Håkanson*, *Gezelius* och *von Baumgarten*, hvilka anförde:

»Den med anledning af Riksdagens skrifvelse den 19 maj 1904 af Kungl. Maj:t den 3 februari 1905 tillsatta kommittén kunde grunda sitt betänkande och sitt förslag endast på de yttranden från truppförbandscheferna, som från dem inforrats genom skrifvelse den 30 maj 1904 — hvilka yttranden sålunda å sin sida hufvudsakligen måste grunda sig på erfarenhet under åren 1902 och 1903 — äfvensom på chefens för generalstaben öfver dessa yttranden afgifna utlåtande.

Det är påtagligt, att den grund, på hvilken kommittén sålunda måste bygga, — erfarenheten från allenast de två år, som följde närmast efter året för den nya härordningens antagande — måste vara skäligen osäker. Äfven en ganska flyktig granskning och jämförelse af truppförbandschefernas yttranden gifver tydligt vid handen, att dessa chefer vid tidpunkten för yttrandenas afgifvande icke kunde med full säkerhet fastställa behovet af icke vapenföra värnpliktiga ens under då rådande kända förhållanden och således än mindre lämna tillförlitligt stöd för bedömandet af detta behof under de ändrade förhållanden, som härordningens genomförande skulle skapa. Chefen för generalstaben framhåller äfven detta i sitt nyssnämnda yttrande sålunda: »Först när infanteriets nya förläggning blifvit ordnad och sedan den ökade tjänstgöringstiden med år 1908 inträdt, kan man få någon erfarenhet, huru det för framtiden kan ställa sig med behovet af icke vapenföra och deras tjänstgöring» (se kommittébetänkandet sid. 52, 53).

Kommittén var ju emellertid tvungen att söka lösa sitt uppdrag, hur vanskligt det än kunde synas den att träffa det riktiga; och då det kunde påvisas, att ifrågavarande värnpliktiga väl funnit full användning under sin tjänstetid men härunder användts jämväl till sådana arbeten, som utan olägenhet kunnat utföras af civila arbetare, ansåg sig kommittén berättigad antaga en minskning af deras antal eller tjänstgöringstid möjlig. Utgående från förhållandena under ett år vid en enda arméfördelning (kommittébetänkandet sid. 84, 85), vid hvilken ungefärligen $\frac{1}{3}$ af dessa värnpliktigas arbetsdagar användts till »civila arbeten», drog kommittén vidare den slutsatsen, att teoretiskt taget de icke vapenföras tjänstgöringstid borde kunna minskas med $\frac{1}{3}$. Med stöd af de ingifna yttrandena och vissa ganska tänjbara synpunkter (se betänkandet sid. 86—88) har kom-

mittén därefter gjort en beräkning af det *minsta* behovet af sådana värnpliktiga för de olika truppförbanden. Denna beräkning kunde dock tydligen ej blifva vidare tillförlitlig, då man ju saknade hvarje erfarenhet om huru förhållandena skulle gestalta sig, sedan den nya härordningen trädde i full kraft, medförande bland annat ökad tjänstetid för de värnpliktiga, minskadt antal fast anställt manskap och samtliga truppförbands kaserering, allt omständigheter, som måste utöfva väsentligt inflytande på frågan.

Resultatet blef emellertid, att kommittén fasthöll vid minskningen med $\frac{1}{3}$, hvilket beräknades ungefärligen motsvara en nedsättning af samtliga icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid till 180 dagar. Ehuru väl något säkrare resultat vid denna tidpunkt väl knappast stod att vinna, kan det dock icke anses pålitligt för all framtid.

Det är dock *ytterst* på detta kommittébetänkande, som Kungl. Maj:ts nu föreliggande nådiga proposition äfvensom utskottet stödjade sig, på enahanda sätt som tillförne tid efter annan skett af generalskommissionen år 1907, af försvarskommittén år 1910 och i Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 2 till nästlidet års riksdag. Därvid har man icke inlåtit sig på frågan, huruvida icke under årens lopp grunden för 1905 års kommittébetänkande rubbats. Ej heller hafva, såsom det vill synas, vederbörande truppförbandschefer och andra myndigheter varit satta i tillfälle att ånyo yttra sig i frågan, åtminstone icke i dess helhet.

I fråga om nyssnämnda proposition till nästlidet års riksdag är emellertid att ihågkomma, att däri jämväl framställdes förslag, som ostridigt skulle verka till försvarets stärkande. Vid sådant förhållande och då man antog sig kunna förmoda, att propositionen i dess helhet skulle af riksdagen bifallas, ansåg man sig kunna bortse därifrån, att fullständigare utredning icke framlagts i frågan om minskning af tjänstgöringstiden för icke vapenföra »militärarbetare».

Då den nu föreliggande propositionen icke innefattar något förslag till försvarets stärkande eller utveckling, utan endast till minskning af de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid, synas ofvan upptagna förhållanden gifva full anledning att påkalla en förnyad utredning, innan någon som helst dylik minskning företages. En sådan minskning *kan* ju nämligen medföra, att volontärer och vapenföra värnpliktiga obehörigt måste tagas i anspråk för handräkningsgöromål, hvaraf följden skulle blifva kortare öfningstid och *sämre utbildning* för dessa, något som vi under inga förhållanden anse tillrådligt. Ett ytterligare stöd för yrkande på förnyad utredning finna vi däruti, att inom militära kretsar den uppfattningen synes så godt som enarådande, att antalet militärarbetare inom armén i

dess helhet snarare är för litet än motsatsen. Vål har det kunnat inträffa, att deras antal vid ett eller annat infanteriregemente något år varit onödigt stort — hvilket ju icke heller är underligt, då, enligt de till utskottet lämnade uppgifterna, betydliga variationer i antalet finnas regementena emellan, t. ex. år 1911 vid Dalregementet 306 st. mot endast 75 st. vid Västmanlands regemente — dock ej större än att motsvarande brist funnits på andra håll. Vid de beridna truppslagen har i regel brist på handräckningsmanskaper ständigt varit rådande. Skulle nu tjänstgöringstiden för militärarbetare vid dessa truppslag nedbringas till hälften, så måste tydligen, därest förhållandena icke rent af skola blifva *sämre* än förut, deras *antal* fördubblas. Vid marinen skulle äfven säkerligen en ökad uttagning blifva nödvändig. Till de beridna truppslagen och marinen komme på grund häraf åtminstone 1,000 militärarbetare att behöfva tagas från de nu till infanteriet afdelade. Minskas därefter tjänstgöringstiden för de återstående från 240 till 182 dagar d. v. s. med ungefär en fjärdedel, så blir den totala reduktionen vid infanteriet så betydlig, att det återstående antalet förmodligen skulle blifva alldeles otillräckligt för fullgörande af de militära handräckningarna.

Då det emellertid kan vara möjligt, att *någon* minskning i dessa icke vapenföras tjänstgöringstid utan olägenhet skulle kunna äga rum genom en klok uppdelning på truppförbanden och fördelning på olika perioder, så synes oss, särskildt som därmed möjligen äfven kunde vinnas en ur flera synpunkter önskvärd lika lång tjänstgöringstid för alla icke vapenföra, hvilket truppslag de än tilldelas, en förnyad utredning i ärendet böra verkställas. Vid denna utredning, som torde böra grunda sig på medelförhållandena under senaste år, synes en fullständig plan för de icke vapenföras fördelning och inkallelse i olika perioder för de olika truppförbanden böra uppgöras, så att Riksdagen fullt kan öfverblicka innebörden af en reduktion.

Vidare synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke särskilda bestämmelser behöfva utfärdas för att en så vidsträckt öfverföring af ifrågavarande värnpliktiga från ett inskrifningsområde till annat som möjligen kan erfordras, lagligen må låta sig verkställas. Det torde jämväl böra undersökas, huru simulering, som säkerligen i stor utsträckning kommer att försökas, om de icke vapenföras tjänstetid blir kortare än vapenföras, skall kunna förebyggas.

En betydlig svårighet vid uppgörandet af plan för militärarbetarnas lämpliga fördelning uppkommer därigenom, att deras antal under tjänstgöringens fortgång afsevärdt växer genom öfverföring från vapenföra till icke vapenföra. Genom eftergift af återstående tjänstgöringstid för sådana

öfverförda icke vapenföra skulle man möjligen kunna vinna två fördelar, nämligen dels att den för inskrifningen uppgjorda planen af de icke vapenföras fördelning icke komme att behöfva rubbas, dels att simulering icke blefve så lockande.

Det finnes, synes oss, många omständigheter som kunna behöfva tagas under öfvervägande i samband med frågan om en förändring af de icke vapenföras tjänstgöringstid, äfven om man anser, att den kan lösas oberoende af frågan om de vapenföras tjänstetid, med hvilken den dock på det allra intimaste sammanhänger. Här af styrkas vi ytterligare i vår uppfattning om nödvändigheten af en förnyad och grundlig utredning, hvarvid äfven frågans ekonomiska sida fullständigt bör belysas.

I den nådiga propositionen angifves, att den föreslagna afkortningen i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra beräknats medföra en årlig minskning i vissa ordinarie anslag, uppgående till 660,000 kronor under fjärde och 136,000 kronor under femte hufvudtiteln. Dessa summor angifva emellertid tydligen alls icke den *besparing* för statsverket, som genom afkortningen vinnes, utan endast minskningen i kostnad för dessa värnpliktigas underhåll och aflöning. Denna minskning motväges naturligtvis af värdet af det arbete, som under den bortskurna tiden skulle blifvit utfördt af dessa värnpliktiga, hvilket arbete på något sätt måste ersättas. Ty det är väl att märka, att 1905 års kommitté då den föreslog afkortningen, utgick därifrån, att civila arbetare skulle utföra det arbete, som genom minskning i de värnpliktigas tjänstgöringsdagar gick förloradt. Att detta icke skulle vara nödvändigt har oss veterligen icke heller sedermera gjorts gällande, än mindre bevisats.

För att kunna bedöma den ekonomiska sidan af frågan, sådan den nu torde ställa sig, hafva vi, då någon beräkning häröfver icke blifvit utskottet förelagd, sökt, med ledning af de uppgifter, Kungl. Maj:t ställt till utskottets förfogande rörande förhållandena under utbildningsåret 1910—1911, beräkna statsverkets *verkliga vinst* af den föreslagna afkortningen och därvid kommit till det resultat (se bilagda beräkning), att denna i själfva verket är en *förlust*, som, lågt räknadt, uppgår till omkring 190,000 kronor på fjärde och 28,000 kronor på femte hufvudtiteln — ett resultat som ju alls icke bör öfverraska, då man betänker att kostnaden per dag och värnpliktig i allmänhet aldrig öfverstiger kr. 1,51, men väl för flertalet dagar endast uppgår till kr. 1,31, och att sålunda dessa värnpliktiga måste lämna staten en *mycket billig* arbetskraft.

Af hvad vi här ofvan anfört synes oss otvetydigt framgå såväl önskvärdheten af att föreliggande fråga tages i förnyadt öfvervägande som ock

att ett uppskof med densammas afgörande icke föranleder kostnad eller förlust för statsverket.

På grund häraf hemställa vi,

att Riksdagen, med förklarande att förevarande proposition icke kan bifallas, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter företagen ny fullständig och allsidig utredning af frågan om de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor lika lång tjänstgöringstid kan bestämmas för alla icke vapenföra samt tjänstgöringstiden för dem minskas *utan men för de vapenföras soldatutbildning*, äfvensom för riksdagen framlägga de förslag, som häraf må föranledas.

Härvid har fogats följande bilaga:

»Beräkning

af den kostnad statsverket fått vidkännas, därest under öfningsåret 1910—1911 tjänstgöringstiden för samtliga icke vapenföra värnpliktiga varit bestämd till 182 dagar.

I. Beträffande armén.

Med stöd af till lagutskottet öfverlämnade a) »Sammandrag af uppgifter rörande antalet tjänstgöringsdagar för icke vapenföra samt rörande timpenning och ackordspriser för civil arbetskraft vid truppförbandets verkstäder under utbildningsåret 1910—1911», upprättadt å generalstabens organisationsafdelning, b) Tabell öfver »Tjänstgörings- m. fl. förhållanden för vissa yrkeskunniga icke vapenföra värnpliktiga under år 1911», uppgjorda inom arméförvaltningens intendentsdepartement, samt c) kommerskollegii uppgifter angående löner för vissa yrkesarbetare å förläggningsorter för armén och flottan, har nedanstående för beräkningarna grundläggande tabell uppgjorts, gällande ifrågavarande år.

Yrkeskategori.	Antal tjänstgöringsdagar för icke vapenföra.			Daglön för motsvarande civila arbetare.			
	Tjänstgöringsskyldige			Enligt generalstabens sammandrag. a) ¹	Enligt intendentens departementets tabell. b) ¹	Enligt kommerskollegium. c) ²	Lagd till grund för nedanstående beräkningar. ³
	i 365 dagar.	i 240 dagar.	Summa.				
Läkare	—	248	248	—	—	—	—
Läkarbiträden	—	385	385	—	—	—	—
Hofslagarpersonal	2,851	—	2,851	—	—	—	⁴ 2,08
Målare	2,825	1,826	4,651	4,34	—	—	4,34
Skräddare	3,338	16,339	19,677	2,18	2,80	3,70	2,18
Skomakare	2,397	17,159	19,556	2,59	2,80	3,50	2,59
Sadelmakare	2,803	2,161	4,964	3,25	2,80	6,30	2,80
Smeder	4,720	9,634	14,354	2,59	3,15	6,60	2,59
Träarbetare	8,755	30,185	38,940	2,80	3,15	7,00	2,80
Bagare, magasinssmanskap, plåtslagare, bokbindare, kokkar, sjukbärare, eldare	2,264	4,395	6,659	—	—	⁴ 6,20	⁴ 2,08
Skrifbiträden	22,311	71,243	93,554	—	{ 2,80 o. } { 4,20 }	—	2,80
Militärarbetare	221,009	703,162	924,171	—	—	⁴ 6,20	⁴ 2,08
Summa	273,273	856,737	1,130,010				

A. Värdet af det arbete som skall ersättas. Beräkningsgrunder.

Ehuru för enstaka truppförband endast verkliga arbetsdagar blifvit upptagna såsom tjänstgöringsdagar, antages, att det verkliga antalet arbetsdagar, emedan afdrag för söndagar bör ske, varit endast $\frac{6}{7}$ af de i tabellen upptagna tjänstgöringsdagarna. För enkelhetens skull beräknas tjänst-

¹) Enligt uppgifven timlön och 7 timmars arbete pr dag.

²) Medeltal af veckolön fördelad på 6 arbetsdagar.

³) Lägsta af myndigheterna angifna daglön.

⁴) Kommerskollegii uppgift gäller grofarbetare. Den daglön, som blifvit lagd till grund för beräkningarna (2,08 kr.) och som måste betecknas såsom särdeles låg i synnerhet för vissa grupper af ifrågavarande arbetare, motsvarar daglön för daglönnare på landet, som bundit sig längre tid (minst $\frac{1}{2}$ år), hvilken lön enligt »Meddelanden från k. kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik», nr 12, år 1911 i genomsnitt för hela riket är 2,47 kronor under sommaren och 1,88 kronor under vintern, hvilket, om sommaren räknas till 4 och vintern till 8 månader, blir i medeltal för hela året 2,08 kronor.

göringstiden för värnpliktiga med 365 och 240 dagars tjänstgörings-
skyldighet minskad med respektive hälften och en fjärdedel.

Värdet af förlorade

målare - dagsverken	blir:	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 2,825 + \frac{1}{4} \times 1,826) 4,34 = \frac{6}{7} \times 8,111$
skräddare	»	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 3,338 + \frac{1}{4} \times 16,339) 2,18 = \frac{6}{7} \times 12,534$
skomakare	»	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 2,397 + \frac{1}{4} \times 17,159) 2,59 = \frac{6}{7} \times 14,214$
sadelmakare	»	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 2,803 + \frac{1}{4} \times 2,161) 2,80 = \frac{6}{7} \times 5,437$
smeds	»	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 4,720 + \frac{1}{4} \times 9,634) 2,59 = \frac{6}{7} \times 12,350$
träarbetare	»	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 8,755 + \frac{1}{4} \times 30,185) 2,80 = \frac{6}{7} \times 32,858$
skrifbiträdes	»	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 22,311 + \frac{1}{4} \times 71,243) 2,80 = \frac{6}{7} \times 81,323 = 142,994$ kr.
öfriga dagsverken	blir:	$\frac{6}{7} (1\frac{1}{2} \times 226,124 + \frac{1}{4} \times 707,557) 2,08 = \frac{6}{7} \times 603,100 = 516,917$ »

Summa värde af förlorade dagsverken 659,911 kr.

eller afrundadt 660,000 kronor.

B. Besparing genom minskadt underhåll och lön.

Statens kostnad för armén tilldelad värnpliktig kan *högst* antagas
vara pr dag:

för mathållning	0,58 kronor
» munderingsutrustning	0,33 »
» intendenturbehof	0,06 »
» kasernutredning	0,12 »
» sjukvård	0,02 »
» lön	0,20 »

Summa 1,31 kronor

Härtill kommer penningtillskott å 0,20 kronor för tjänstgöringsdag,
som öfverskjuter 240 dagar.

Med dessa kostnadssiffror och tabellens uppgifter å antalet tjänst-
göringsdagar för olika kategorier värnpliktiga blir statens kostnad, om
nuvarande tjänstgöringsbestämmelser gälla:

$$1,130,010 \times 1,31 + \frac{365-240}{365} \times 273,273 \times 0,2 = 1,499,030 \text{ kr.},$$

men blir, om tjänstgöringen minskas till 182 dagar:

$$\left(\frac{182}{240} \times 856,737 + \frac{182}{365} \times 273,273 \right) \times 1,31 = 1,029,589 \text{ »}$$

hvidan besparingen blir skillnaden = 469,441 kr.

eller afrundadt 470,000 kr.

C. Kostnadsökning för statsverket.

Värdet af förlorade dagsverken är enligt A	=	660,000 kr.
Besparingen genom minskadt underhåll och lön enligt B.	=	470,000 »
hvadan skillnaden blir statsverkets kostnadsökning		190,000 kr.

Anmärkningar.

1. Vid beräkningarna har arbetsvärdet upptagits så lågt som möjligt, underhåll och lön så högt som möjligt.

2. Beräkningen kan icke lämna exakt riktigt resultat, särskildt därför att hänsyn icke kunnat tagas därtill, att en del tjänstgöringsdagar härröra från sådana värnpliktiga, hvilka först efter påbörjad tjänstgöring öfverförts till icke vapenföra, ett förhållande, som inverkar till höjande af såväl arbetsvärdet (under A) som besparingen (under B), dock kraftigare på det förra.

3. I den nådiga propositionen beräknas minskningen i ordinarie anslag under fjärde hufvudtiteln till 660,000 kronor, hvilket belopp med 190,000 kr. öfverstiger det ofvan funna. Denna stora skillnad kan icke ensamt förklaras af det i anm. 2 omförmälda förhållandet. Då i föregående års nådiga proposition motsvarande minskning beräknades till 363,000 kr. för endast militärarbetare, borde, då dessa utgöra ungefär $\frac{4}{5}$ af samtliga icke vapenföra, om samma beräkningsgrund användes, minskningen bli $\frac{5}{4} \times 363,000$ kr. eller 454,000 kr.

4. I lagförslaget förutsattes, att en del »icke vapenföra» skola inkallas två gånger. Häraf föranledes ökad kostnad för statsverket, hvilken dock här lämnats utan afseende.

II. Beträffande marinen.

Enligt lämnade uppgifter utgjorde de icke vapenföra, tilldelade marinen året 1910—1911:

Vid flottan . . . . . yrkesmän 147, militärarbetare 266, summa 413 och			
» kustartillariet . . . . . » 20, » 315, » 335			

Summa yrkesmän 167, militärarbetare 581, summa 748.

Daglönen för yrkesmännen torde kunna sättas till 3 kronor och för militärarbetarna till 2,08 kronor.

A. Värdet af det arbete, som skall ersättas.

Genom minskning från 300 till 182 dagars tjänstgöring minskas arbetsdagarna till $\frac{6}{7} \times 118$ dagar d. v. s. till 101 dagar.

Värdet af förlorade dagsverken blir då:

$$(167 \times 3,00 + 581 \times 2,08) \times 101 = 172,657 \text{ kr.}$$

B. Besparing genom minskadt underhåll och lön.

Statens kostnad för flottan tilldelad värnpliktig är högst pr dag

a) för militärarbetare för beklädnad	0,35	
» portion	0,73	
» lön	0,20	1,28
b) för yrkesman tillkommer öfningskostnad		1,66
		<u>2,94</u>

Motsvarande kostnad för kustartilleriet tilldelad värnpliktig är

för beklädnad	0,35	
» portion	0,58	
» lön	0,20	1,13 kr.

För samtliga tillkommer penningtillskott à 0,20 kr. för tjänstgöringsdag, som öfverskjuter 240 dagar.

Besparing blir $(266 \times 1,28 + 147 \times 2,94 + 335 \times 1,13) \times 118 + 748 \times 0,20 \times 60 = 144,819 \text{ kr.}$

C. Kostnadsökning för statsverket.

Värdet af förlorade dagsverken är enligt A.	172,657 kr.
Besparingen genom minskadt underhåll m. m. enligt B.	144,819 »
hvidan skillnaden blir statsverkets kostnadsökning	27,838 kr.
eller afrundadt 28,000 kronor.	

dels af herr Trana, som anført:

»Instämmande i den mot utskottets förslag af herr Håkanson m. fl. afgifna reservationen, tillåter jag mig för egen del beledsaga densamma med följande tillägg.

Såsom i den kungl. propositionen nämnes, har den föreliggande frågan af Kungl. Maj:t hänskjutits till de den 1 december 1911 tillsatta försvarsberedningarna.

Dessa beredningar hafva i sitt yttrande anført, bland annat,

att det icke varit dem möjligt att afgifva ett förslag, som kunde anses slutgiltigt, utan att hvarje förslag i denna del måste till sin framtida giltighet anses i främsta rummet beroende af resultatet af beredningarnas uppgift i öfrigt;

att det icke vore utan svårighet att af den utredning, som förelegat, bilda sig ett fullt tillförlitligt omdöme i ämnet;

att beredningarna funnit antalet icke vapenföra vid de särskilda truppförbanden samt flottan och kustartilleriet böra rättas efter det oundgängliga behovet af arbetskraft för de flesta af de arbeten, som af dem borde verkställas; och

att den af 1905 års kommitté verkställda utredning, som förelåge, grundade sig på uppgifter från tiden närmast före sistnämnda år, hvilka uppgifter icke utan vidare kunde äga giltighet för bedömande, i den mån förläggnings- och kaserneringsförhållandena ändras, af behovet af icke vapenfört manskap.

Det är vid sådant förhållande alldeles klart, synes det mig, att det af beredningarna afgifna förslaget, på hvilket den kungl. propositionen grundar sig, till och med enligt beredningarnas egen mening saknar det fasta underlag, hvarpå den kungl. propositionen bör hvila för att kunna till sin innebörd rätt bedömas, och att ett sådant underlag icke kan vinnas, med mindre frågan behandlas i sammanhang med beredningarnas uppgifter i öfrigt. Jämväl ur denna synpunkt sedd torde frågan om ordnande af de icke vapenföras tjänstgöringstid icke kunna annat än vinna på den ytterligare utredning, som af oss föreslagits.»

---

dels af herr af Ekenstam, som yttrat:

»Då frågan om afkortning af öfningstiden för vissa icke vapenföra behandlades vid 1911 års riksdag, framkom den som ett moment i en kungl. proposition, däri genom andra åtgärder vår försvarskraft otvifvelaktigt skulle hafva ökats rätt väsentligt. Majoriteten i Första kammaren lät af detta förhållande bestämma sig att medge den föreslagna afkortningen. Att det var detta samband som bestämde kammarens beslut och icke vare sig hänsyn till en onförmäld minskning i ordinarie anslag eller öfvertygelse om att denna åtgärd skulle vara alldeles betydelselös för svaret, ligger i öppen dag, då man betänker, att kammaren sedermera af-

slog den ifrågasatta sammanjämkningen af kamrarnas olika beslut — en sammanjämkning som endast afsåg öfningstiden för de icke vapenföre, men där rum ej längre fanns för Kungl. Maj:ts förslag att genom nya lagbestämmelser stärka försvaret, hvilket förslag genom Andra kammarens beslut var bortfallet. Efter min uppfattning kan därför hvarje medlem af Första kammarens majoritet i fjol fullt obunden gå till pröfningen af den nu af Kungl. Maj:t framlagda propositionen.

I motiven till denna finner man vid jämförelse med 1911 års proposition i hufvudsak inga andra nyheter än ett utdrag af det utlåtande af de nu sittande försvarsberedningarna och uppgiften, att den i utsikt ställda minskningen af ordinarie anslag uppgår till 796,000 kronor mot 363,000 kronor i fjol. Betydelsen af försvarsberedningarnas utlåtande bör ses i ljuset af hvad de själfva säga (sid. 19) »att det i betraktande af omfattningen af den uppgift, som åligger beredningarna, icke varit dem möjligt att nu afgifva ett förslag, som med hänsyn till denna uppgift kan anses slutgiltigt, utan måste hvarje förslag för närvarande från deras sida i denna del till sin framtida giltighet anses i främsta rummet beroende af resultatet af deras arbete i öfrigt» — och angående minskningen i ordinarie anslag kan det vara skäl att genast säga, att äfven om denna minskning formellt kan inträda, är det lika säkert att äfven ökade utgifter af afkortningen föranledas. Om dem lämnar den kungl. propositionen ej minsta upplysning, och det har därför varit omöjligt att annat än approximativt beräkna dem. Såsom af vid annan reservation fogad tabell synes, blir slutresultatet af besparingar och nya utgifter sådant, att alldeles säkert *ingen ekonomisk vinst* för staten kan af afkortningen uppstå. Tvärtom är det ytterst sannolikt att ett bifall till kungl. propositionen kommer att ej oväsentligt öka statens utgifter.

I afseende på en åtgärd, som synes vara så populär, som en afkortning af de icke vapenföres öfningstid, torde man emellertid icke allt för mycket böra lägga vikten på detta förhållande, därest icke kostnadsökningen för staten verkligen blir hög. Men hvad man enligt min uppfattning ovägerligen måste vidhålla, är att man icke genom en sådan åtgärd minskar försvarskraften hos de vapenföre värnpliktige. Detta kan ske därigenom att efter en sådan afkortning det blir nödvändigt använda vapenföra till handräckningar och andra af icke vapenföra nu utförda arbeten i sådan omfattning att därigenom deras utbildning i vapentjänst kommer att lida.

I detta fall liksom beträffande de ekonomiska förhållandena saknar jag tillräckligt material för att bilda min mening. Mot försäkningar af sakkunnige på ett håll att någon sådan menlig inverkan för de vapenföre icke skulle uppstå genom en afkortning i de icke vapenföres öfningstid,

stå ännu flere försäkringar i motsatt riktning af andra sakkunnige. Känslan af att ett statsintresse här verkligen står på spel har hos många varit så stark, att den manat dem att t. o. m. i nu till utskottet inkomna utlåtanden — där egentligen några omdömen ej varit afsedda — framhålla, att det vapenföra manskapets utbildningstid kommer att förminska därigenom att detta måste utföra arbeten och sysslor, som förut tillkommit de icke vapenföra, »hvaraf med ovedersäglig konsekvens följer svagare militära färdigheter och kunskaper hos mannen i ledet eller med andra ord minskad krigsduglighet».

Af hvad jag sålunda anført må det vara tydligt, att den icke sakkunnige i detta ärende icke har några fasta hållpunkter. Försvarsberedningarna, som tillstyrka den åsyftade lagen, reservera sig dock genast från början, under hänvisning till att deras arbeten kunna lämna resultat som kräva något helt annat. De sakkunnige, som varit böjda att tillstyrka reformen, börja nu mer och mer reagera däremot. Den besparing i utgifter, som man hoppats på, är i bästa fall ingen. Själf har jag trott på denna besparing, och jag har också trott på att en afkortning af de icke vapenföras öfningstid ej behöfde menligt inverka på de vapenföras utbildning. Då nu nya fakta kommit till, som synas kullslå min föregående uppfattning, kan jag icke besluta mig för att med min röst stödja den kungl. propositionen. Men då det är min öfvertygelse, att ändock något i den riktning som kungl. propositionen åsyftar möjligen kan göras, har jag för min del, och då äfven dessa förhållanden skola i noggrannaste mån undersökas af försvarsberedningarna, ansett det både naturligt och klokt att icke intaga rent afvisande hållning utan förklara, att jag vill afvakta vidare utredning eller åtminstone det »slutgiltiga förslag», till hvilket beredningarna kunna komma.

På grund af det anförda tillåter jag mig instämma i det slut till hvilket herr Håkanson m. fl. kommit.»

---

*och dels af herr Pettersson i Bjälbo
beträffande viss del af utskottets motivering.*

Herrar *Gustaf Andersson* och *Alb. Petersson* i Lidingö villastad hafva begärt att få här antecknad, att de ej deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
